

Kåre Lauring, *Slaverne dansede og holdt sig lystige: en fortælling om den danske slavehandel* (Köpenhamn: Gyldendal, 2014). 368 pp.

Som undertiteln avslöjar handlar den här boken om den danska transatlantiska slavhandeln, från dess start år 1625, till dess handeln förbjöds år 1807. Boken är skriven som en narrativ skildring över hela denna historia, där författaren hämtar många exempel ur källorna i de danska arkiven. Boken är tämligen rikt illustrerad med material som också har hämtats framförallt från de danska arkiven, många av dem i färg.

Boken inleds, som så många andra historieböcker, med ett personligt öde, i det här fallet ett brev från en slavhandlare till hans hustru. Därefter är berättelsen i full gång. Ganska tidigt finns i och för sig ett par frågeställningar – men de har formulerats mer som retoriska frågor än som forskningsfrågor, exempelvis hur det kan komma sig att det ”lilla snälla och fredsälskande Danmark” (”lille pæne og fredseltskende Danmark”) kunde bli involverat i en så inhuman handel som slavhandeln var, och hur denna handel kunde få fortgå under så lång tid. Formuleringarna får mig osökt att tänka att författaren har en bred allmänhet i åtanke som läsarskara, snarare än forskarsamfundet. Boken blir till sin natur också tämligen allmänt hållen, med beskrivningar av hela kedjan i slavhandeln. Vi får också följa ett antal specifika slavhandelsfartygs öden, tämligen detaljerat, under deras resa till och från den afrikanska kusten. Den läsare som redan är bekant med de centrala dragen i den transatlantiska slavhandeln kommer därför att känna igen mycket av innehållet i den här boken, eftersom likheterna mellan länderna som deltog i slavhandeln är många (även om detaljerna självfallet skiljer sig åt).

Sett ur en forskares perspektiv så saknar jag dock att bokens bidrag inte sätts in i en gediget genomgången forskningskontext. Några gånger tar författaren nämligen upp

aspekter som har varit fokus för kontroverser forskare emellan. Ett sådant ämne är frågan om hur höga vinster européerna gjorde på slavhandeln. Författaren hävdar då att européerna generellt gjorde mycket små vinster på slavhandeln (till exempel s. 309–310). Problemet är att mycket av den internationella forskning han då lutar sig mot är förhållandevis gammal. Nyare forskning som har studerat frågan (exempelvis Guillaume Daudins *Commerce et Prosperité* eller Joseph Inikoris *Africans and the Industrial Revolution*) diskuteras däremot inte alls. Det är synd, eftersom den nya forskningen drar helt andra slutsatser än de Lauring drar av den äldre forskningen. När man så sätter in Laurings beskrivning i det perspektivet blir hans slutsats på detta område – att avkastningen på investeringar i branschen inte var särskilt hög – tyvärr inte särskilt övertygande. Det hade därför varit intressant om han hade diskuterat den danska slavhandelns vinster mer systematiskt än vad som nu blir fallet (författaren nämner i efterskriften kort två artiklar han skrivit som behandlar detta ämne, men i boken finns mest anekdotiska exempel från hans egen forskning i källorna), och då i jämförelse med den nya forskningen från andra länders slavhandel.

En punkt som författaren ägnar en viss uppmärksamhet är att det dog så många sjömän i slavhandeln. Det här är i sig okontroversiellt bland forskare, men har inte nått ut till en större krets, menar författaren i efterskriften (s. 340). Att dödligheten bland sjömännen var hög framgår av den tidigare forskning av Stephen Behrendt som Lauring refererar till. Här blir de siffror som Lauring väljer att redovisa dock tämligen missvisande: För det första väljer Lauring att enbart citera de engelska dödstalen, vilka var mer än dubbelt så höga som exempelvis de franska (som Behrendt också rapporterar i samma artikel som Lauring refererar till). För det andra, vilket är viktigare, väljer han att bara redo-

visa mortalitetsförlusten per seglats. Räknat på så sätt var i och för sig dödstalen bland de engelska sjömännen i genomsnitt högre än bland slavarna. Sjömännen befann sig dock betydligt längre tid ombord på fartygen (mellan 300 och 450 dagar, jämfört med i genomsnitt omkring 70 dagar ombord för slavarna). Om man räknar mortalitet per antal dagar ombord, så var dödligheten tre till fyra gånger högre bland slavarna än bland sjömännen. Den än större frågan är dock vad detta egentligen säger om slavhandeln? Det som orsakade den höga dödligheten bland sjömännen var i hög grad sjukdomar i den tropiska zonen, vilka det vid den här tiden ännu inte fanns botemedel mot, i kombination med dålig hygien ombord, bristfällig näringstillförsel, olyckor med mera. Andra studier visar att mortaliteten var ungefär lika hög bland sjömän i den ostasiatiska handeln, och bland tidigmoderna emigranter till Amerika, som bland sjömännen i slavhandeln. Dödligheten hade alltså ganska lite med handeln med just slavar i sig att göra, och hade sannolikt varit hög även om européerna hade handlat med helt andra varor längs den afrikanska kusten. Det blir till syvende og sidst därför ganska oklart vad Laurings syfte verkligen är med att ge denna fråga så stor betydelse i skildringen av slavhandeln.

I boken är författaren tydlig med hur inhuman behandling slavarna utsattes för. Boktiteln kanske kan ge intryck av något annat. Titeln är nämligen ett citat som handlar om hur slavhandlarna försökte undvika myteri och depression bland slavarna genom att tvinga dem att dansa. Det här var dock en "danse macabre", konstaterar Luring i boken (s. 266). Men om nu författaren menar att citatet är missvisande för hur de faktiska förhållandena var ombord på slavskeppen, varför använda det som titel på boken? Det blir jag faktiskt inte riktigt klok på.

Klas Rönnbäck

Tue Andersen Nexø, *Ikke de voldsomme: politisk offentlighed og offentlig skønlitteratur, England 1640–1750* (København: Museum Tusulanum Forlag, 2014). 331 pp.

Interessen for 1700-tallets revolusjonerende offentlighetsutvidelse i skrift og tale, har i de senere år også vært igjennom en revolusjonerende ny interesse i de nordiske landene. Bokhistorie, medievitenskap, idehistoriske og litteraturvitenskapelige studier hver fra sin kant har erobret stadig nytt empirisk materiale til belystning av en tid som har vært så full av karakteristikk basert på teoretiske anslag mer enn empiriske undersøkelser. Dette har jo også vært en av de store ankepunktene mot den store teoretikeren på feltet, Jürgen Habermas, og også Tue Andersen Nexøs flotte fremstilling av offentlighetens utvikling i England forut for Habermas' borgerlige offentlighet føyer seg inn her: som en livgivende nærlesning av glemte offentligheters mangfoldige og til tider ugjennomtrengelige annerledeshet. Nexø viser hvor politisk denne offentligheten var, lenge før 1700-tallets medierevolusjon tok til.

Et hovedpunkt i Nexøs studie er å vise betydningen av offentlighetens institusjonelle rammeverk som nødvendig forutsetning for å fortolke dens innhold. Her viser han hvordan 1600-tallets trykte offentlighet i England til tider hadde et sterkt illegalt preg. Den befant seg, som han tydelig viser, *utenfor loven*, da særlig i de politisk urolige tider i Englands historie der kongen og parlamentet var i stadig strid med hverandre. Dette innebar på sin side at staten var en svært ustabil støtrelse som ikke på noen måte kunne kontrollere det trykte ords innhold – til tross for at ønsket selvsagt var sterkt. Jo mer politisk uto – desto sterkere ønske om å kontrollere offentlighetene, men også: desto mindre evner til å gjøre det.

Et begrensende lovverk fantes, men en ustabil stat manglet simpelthen ressursene til å håndheve dem. Dette er et viktig poeng, og et metodisk poeng som det er verdt å reflektere